

[B] **ONBETROKKEN. ANIL RAMDAS OVER
PARAMARIBO**

Een scherpzinnig analyticus en begaafd stilist als Anil Ramdas die de kans krijgt een jaar lang te observeren wat er geworden is van de hoofdstad van zijn geboorteland Suriname: dat moet toch een magnifiek boek opleveren. Maar hoe komt het dan dat de analyticus in *Paramaribo. De vrolijkste stad van de jungle* zich nergens vertoont, en dat de stilist vergat zijn puntenslijper mee te nemen, kortom: dat het boek op een enkele passage na, zo flets en mat is? Dat komt omdat Anil Ramdas totaal niet geïnteresseerd is in het Paramaribo van de eenentwintigste eeuw. Wie de enorm uitgestrekte stad een beetje kent, ziet dat Anil Ramdas zich bewogen heeft op een as van hooguit vijfhonderd meter lengte: Combé — waar zijn logeeraadres was, waar het terras van café 't Vat ligt en waar zich het luxe hotel-casino Torarica bevindt. Drank, hoeren en vreten te over op die vijfhonderd meter. Alle Nederlandse kakelende stagiaires dalen er neer vanaf hun damesfietsen, de toeristen, de zwetsers, de gokkers, de nitwits, de nouveaux riches in hun SUV's: je vindt ze allemaal "op Combé" en je kunt ze allemaal missen als je echt wil peilen hoe Paramaribo er voor staat.

Het boek opent zoals alle clichéreisverslagen over de Derde Wereld openen: aankomst in het hotel, ergernis dat de laptop het niet doet. Waar hadden we het voorbeeld ook weer gelezen? Natuurlijk: Willem Frederik Hermans, 1969, *De laatste resten tropisch Nederland*: aankomst in het hotel, de douche doet het niet. En daar gaan we dan op de grote klaagtrein: de elektriciteit valt uit, de ambtenaren zijn lui of corrupt, Creolen verstaan zich niet met Hindoestanen, het enige wat Surinamers goed kunnen is dansen, het terras is slecht betegeld, de Sommelsdijcksekreek (bij Combé) stinkt. V.S. Naipaul zag het ook allemaal

al in het begin van de jaren '60, maar er is een verschil: Naipaul was wél betrokken bij de mensen, hij sprak uitvoerig met iedereen. De negers irriteerden hem of amuseerden hem, maar in irritatie en amusement zit toch minstens een bepaalde mate van betrokkenheid. Dat Ramdas bij de mensen betrokken zou zijn — behalve bij zijn vaste taxichauffeur (die hij "op Combé" ontmoette) —, blijkt nergens uit. Wat hij van zijn goeroe Naipaul heeft overgehouden is de ergernis over wat hij ziet als stilstand. En zelfs dat zou je misschien nog met flonkering kunnen beschrijven, maar niet met eindeloze herhaling van ambtenarenuitdrukkingen als "zoals gezegd" en "maar daarover later".

Paramaribo is in twintig jaar enorm veranderd, zeker demografisch. Circa achttien procent van de mensen is gemengdbloedig, maar wat daarvan de betekenis is komen we van socioloog Ramdas niet te weten. Bijna tien procent van de Surinaamse bevolking bestaat tegenwoordig uit Brazilianen, ze zoeken goud, hebben hun eigen wijk en eigen neringen; Ramdas signaleert het, maar hij heeft geen Braziliaan gesproken, geen goudwinkeltje van binnen gezien. Grote groepen Indianen en Marrons hebben zich na de Binnenlandse Oorlog (1986-1992) in de buitenwijken van Paramaribo gevestigd (buiten Combé), maar zover komt Ramdas' taxi blijkbaar niet. Indianen zijn een *quantité négligeable*, zoals in praktisch alle reisbeschrijvingen sinds pakweg 1800, terwijl de Marrons (door Ramdas altijd aangeduid met de in de jaren '70 gangbare term "boslandcreolen") de rol mogen spelen van gewelddadige rovers. De enige "boslandcreool" die hij ontmoet is een verkoopster van *napie* (een wortelsoort), hij wil haar kostgrondje zien, maar de pret is al na een pagina over, het is te warm: "Terug naar de auto en de airco aan, dacht ik, ik wilde al niets meer weten van nopies en van het leven van een boslandcreoolse vrouw." Creolen dansen wel links en rechts door het boek, en zij hebben natuurlijk "woeste ogen en agressieve houdingen", precies als in negentiende-eeuwse Nederlandse jeugdboeken. Alleen tante Leen, ontmoet in het casino "op Combé", oogt, hoewel sjofel, minder woest, en krijgt een mooi miniportret. De enigen die uitvoerig in beeld komen zijn de Hindoestanen, en ja, als

ik een jaar lang niemand anders zag, zou ik daar ook niet vrolijk van worden. Maar dit schetst exact het perspectief van Ramdas: het is het beeld dat is gefixeerd op het jaar 1976, toen hij Suriname verliet. Hij drinkt met Hindoestanen — allemaal mannen, behalve wat kortgerokte dellen komen er geen andere vrouwen in beeld —, ze nemen hem mee naar hun eigen hoerengelegenheden die er vroeger niet speciaal voor hen waren (toch ontwikkeling dus), hij krijgt mensen te spreken *omdat* ze Hindoestaan zijn enz. Dat hij op zijn eigen etnische schreden terugkeert, zij hem vergeven, als dat dan maar zou leiden tot een enigszins coherente, of desnoods *dansante* analyse van het eigen verdwaald-zijn tussen nostalgie en ergernis, zoals hij de migrant fileerde in de prachtige essays van *De papegaai, de stier en de klimmende bougainvillea* (1992). Iets daarvan schiet pas op de laatste pagina's van het boek naar boven. Bijna gekomen aan het einde van zijn jaar in de Paramaribose stadswildernis, noteert Ramdas wat hij allemaal in tien hoofdstukken had willen beschrijven, maar niet beschreven heeft. Het is een schrikbarende demonstratie van onmacht. Waarom lukte het niet? Ramdas' antwoord: "Paramaribo wilde niet onderzocht worden." Iedereen kent daar iedereen, en dus geeft iedereen oneerlijke antwoorden. Die boslandcreoolse met haar napie ook? We weten het niet, het was immers — zoals wel vaker in de tropen — te warm.

Niettemin houdt Ramdas iets van zijn napie-expeditie over: als hij thuis onder de koele douche staat (de tijden blijken toch veranderd sinds W.F. Hermans), ontdekt hij vreemde korstjes op zijn hoofd: een aanval van psoriasis. En net als Dennis Potter, de schrijver van *The Singing Detective*, gaat hij er scherper door schrijven, en laat hij zelfs nuances toe in de grimmige plattegrond van Paramaribo waarin hij op een of andere manier ook zelf een plaats heeft: "Soms was ik bitter, soms geamuseerd, soms vertederd, maar altijd had ik het gevoel dat het land er uiteindelijk toe deed." Maar al in dezelfde alinea, komt hij na lezing van een boek van Cynthia McLeod en Henna Draaibaar toch uit op de conclusie: "Geen ruimte voor kritiek, reflectie, ironie, sarcasme, of waarheid." Die conclusie zij hem vergund, en zou misschien voor een flink deel heel goed te onderbouwen zijn geweest. Maar dat is

precies wat Anil Ramdas in al die hoofdstukken daarvoor naliet te doen.

MICHIEL VAN KEMPEN

ANIL RAMDAS, *Paramaribo. De vrolijkste stad van de jungle*,
De Bezige Bij, Amsterdam, 2009, 254 p.
